

I

Ὡς εἶπομεν λοιπόν, ἡ κυρίως λειτουργία τῆς νοήσεως συντελεῖται ὄλως αὐτενεργῶς καὶ ἀσυνειδήτως, ἅτε λαμβάνουσα χώραν εἰς τὸν κόσμον τῶν φαινομένων ἐκείνων, ὧν ἡ μεταμόρφωσις μᾶς δίδει τὰ συνειδητά μας φαινόμενα. Λόγω τῆς ἀγνοίας τοῦ γεγονότος τούτου ἡ πρωτόγονος γνῶσις παρέμενε εἰς τὴν πλάνην, τοῦ νὰ νομίζῃ τὴν ἐμπειρίαν, ὡς τι ἀμέσως δεδομένον, ὡς μίαν γνῶσιν προηγουμένην πάσης νοήσεως, ἐνῶ πράγματι οὐδὲν ὑφίσταται ἐν τῇ συνειδήσει, ὅπερ δὲν εἶναι καὶ προῖόν τῆς νοήσεως ἡμῶν. Εἰς τὸ αὐτενεργὸν καὶ ἀσυνείδητον τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως στηρίζεται ἡ ἀγνοία τῆς λαϊκῆς ἀντίληψως, περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς προελεύσεως τῶν προϊόντων τῆς ἰδίας τῆς νοήσεως. Οὕτω ὁ Βούντ εἰς τὸ θέμα τῶν τύπων τῶν κρίσεων λέγει τὰ ἑξῆς. «Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων οὐδεμίαν σχεδὸν χρῆσιν ποιῶντες τῆς ἐλευθέρας συνδέσεως τοῦ ποικίλου περιεχομένου τῆς συνειδήσεως, ἀρκούμενοι εἰς τὸ νὰ διατυπῶσι τὰς σχέσεις ἐκεῖνας, αἵτινες φαίνονται, ὅτι ἔχουσιν ἤδη συσταθῆ ἀφ' ἑαυτῶν, οὕτως ὥστε θὰ ἠδύνατό τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι αἱ σχέσεις αὗται δὲν εἶναι προϊόντα τῆς ὑποκειμενικῆς σκέψεως, ἀλλ' οἶογαι αὐθυπόστατοι ὄντοίτητες ἐν τῷ κόσμῳ τῶν πραγμάτων. Τὸ «ὅτι ὁ ἵππεὺς ἵππεύει» καὶ «ὁ ποταμὸς ῥέει» δὲν στηρίζεται κατὰ τὴν λαϊκὴν ἀντίληψιν ἐπὶ μιᾶς διακρίσεως ἀντικειμένου καὶ ἐνεργείας, ἀλλ' ἀμφοτέραι αἱ μνημονευθεῖσαι ἐννοιαὶ θεωροῦνται ὡς κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀντικείμενα.» Ἡ ἀγνοία λοιπὸν αὕτη τῆς προελεύσεως τῶν ἰδίων ἡμῶν νοητικῶν προϊόντων, μαρτυρεῖ περὶ τοῦ αὐτενεργοῦ καὶ ἀσυνειδήτου τῆς ἐνεργείας, ἥτις φέρει εἰς τὴν συνείδησιν διὰ τῆς μεταμορφώσεως τὰ ἐν λόγῳ προϊόντα. Ἡ γνῶσις ὅθεν, ἥτις διακρίνει τοὺς μορφωμένους ἀνθρώπους ἐν σχέσει μὲ τὰ προϊόντα ταῦτα τοῦ πνεύματος, προέρχεται βαθμηδόν, ἐκ τοῦ ὅτι αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀρχικὰ προϊόντα ἐχρησίμευσαν ὡς δεδομένα προσαρμογῆς τῆς νοήσεως κατὰ τὴν μελέτην τῆς διανοήσεως καὶ ἐκ τῆς προσαρμογῆς ταύτης, πάντοτε αὐτενεργῶς τελουμένης,

παράγονται αἱ ἐν λόγῳ γνώσεις. Κατὰ πᾶσαν ἐκουσίαν ἐνέργειαν καὶ σκέψιν λαμβάνομεν, ὅταν συντελήται τὸ προσαρμοστικὸν ἀποτέλεσμα καὶ ἐμφανίζεται ἡ λύσις τοῦ ὑπὸ σκέψιν θέματος ἐν τῇ συνειδήσει, πλὴν τῆς ἰδικῆς ταύτης γνώσεως καὶ τὴν γενικὴν γνώσιν περὶ τοῦ ὅτι ἡ νόησις ἡμῶν εἶναι ἱκανὴ πρὸς δημιουργίαν γνώσεων. Ἄλλ' ἡ ἀντίληψις αὕτη τῆς γνωστικῆς δημιουργικότητος τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, λόγῳ τῶν ὅρων τῆς γενέσεώς της, τοῦ ὅτι δηλαδὴ παρήχθη κατὰ τὰς ἐκουσίας ἡμῶν πρὸς σκέψιν διαθέσεις, ὅταν τουτέστι τῇ οἰκείᾳ ἡμῶν βουλήσει συγκρατῶμεν ἐν ἐνεργείᾳ ἐν τῇ προσοχῇ ἡμῶν τὰ δεδομένα τοῦ ὑπὸ σκέψιν θέματος, ὅπως καταστῇ οὕτω δυνατὴ ἡ αὐτενεργὸς προσαρμοστικὴ παραγωγή, συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ μὴν ἀναγνωρίζωνται ἐπὶ μακρὸν ὡς προϊόντα τῆς νοήσεως καὶ νὰ ὑπόκηνται εἰς ἀλλοκότους ἐρμηνείας, ὅλα τὰ παράγωγα τοῦ πνεύματος, εἰς ἃν τὴν παραγωγὴν δὲν ἔσχε προφανῆ ῥόλον ἢ ὑποκειμενικὴ μας ἐπέμβασις. Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι ὅσα δὲν ἐνεθυμοῦντο νὰ ἐσκέφθησαν ποτε καὶ νὰ παρήγαγον ταῦτα τῇ ἰδίᾳ των προσπαθείᾳ· καὶ οὕτω ἀνεφύη τὸ ζήτημα τῶν ἐμφύτων ἰδεῶν καθὼς καὶ αἱ ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς γνώσεως αἱ διάφοροι γνώμαι περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐμφανίσεως διαφόρων φαινομένων, ὅπως π.χ. τοῦ Χώρου καὶ τοῦ Χρόνου. Οὕτω ἡ ἀρχέγονος γνώσις, ἐθεώρει τούτους ὡς παραστάσεις ὁμοίων πρὸς αὐτοὺς πραγματικότητων, ὅπως ἄλλως τε καὶ διὰ κάθε παράστασιν ἐπίστευεν· ἐν τῇ Καντιανῇ φιλοσοφίᾳ ὁ Χῶρος καὶ ὁ Χρόνος ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς φαινόμενα μόνον διανοητικά, ἀλλ' ὑπὸ τὸ κράτος τῆς δυσκολίας τοῦ νὰ ἐρμηνευθῇ τότε λειτουργικῶς ἡ παραγωγή των, περιῆλθεν εἰς τὴν θέσιν ὁ Κάντιος τοῦ νὰ ἀποδεχθῇ, ὅτι ὁ κενὸς Χῶρος καὶ ὁ κενὸς Χρόνος εἶναι τύποι τῆς νοήσεως ἐκ τῶν προτέρων ὑφιστάμενοι καὶ διὰ μέσου τῶν ὁποίων, ἡ λειτουργία τῶν αἰσθήσεων διατάσσει τὰ αἰσθήματα ἡμῶν κατὰ τὴν ἐμπειρικὴν αὐτῶν ἔκδοσιν. Μόνον δὲ ἐπ' ἐσχάτων κατενοήθη πλήρως ἡ νόησις ὡς ἐνέργεια, ἐν ἣ τὰ πάντα εἶναι προϊόντα αὐτῆς καὶ οὐδὲν συνεπῶς δύναται ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὑφίσταται ἐν αὐτῇ.

Συνήθως λέγεται ὅτι ἡ νόησις ἡμῶν δεόν νὰ θεωρῆται μὲν ὡς καθοριζομένη ὑπὸ τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ συνάμα, ὅτι δὲν πραγματοποιεῖται, εἰμὴ διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς βουλήσεως

τοῦ νοοῦντος. Τοῦτο εἶναι ἀληθές, ἀλλὰ διὰ νὰ νοῆται ὀρθῶς, δεόν νὰ γίνῃ σαφῶς ἀντιληπτὴ ἡ σημασία τῆς παρεμβάσεως ταύτης τῆς βούλησεως. Τυχάνει γνωστόν, ὅτι ἡ παράστασις τοῦ ἐγώ, εἶναι σχεδὸν ἀεὶ παροῦσα ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν, ἄμεσος ὅθεν συνέπεια τούτου εἶναι, ὅτι τὸ στενὸν τῆς συνειδήσεως ἔδαφος θὰ κατέχεται πάντοτε ὑπὸ τῶν παραστάσεων ἐκείνων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον τῆς θελήσεως ἡμῶν· πάντοτε αἶ πρὸς τὴν διέπουσιν τὴν δρᾶσιν ἡμῶν βουλευτικὴν ἐνέργειαν συνδεόμεναι παραστάσεις, ὡς ἐν ἐκλογῇ ἀπὸ τοῦ συνόλου αὐτῶν, θὰ κατέχωσι τὴν συνείδησιν. Δεδομένης ὁμῶς τῆς ἀναποδράστου ἀνάγκης, ὅπως τὰ δεδομένα τοῦ δι' ἐπεξεργασίαν θέματος, ὡς παρόντα ἐν τῇ συνειδήσει, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ αὐτενεργὸς διαμόρφωσις, ἐκ τῶν ἤδη διαμορφουμένων φαινομένων, ὧν ἡ μεταμόρφωσις μᾶς δίδει τὴν σαφῆ συνείδησιν τῶν παραγόντων τοῦ ὑπὸ μελέτην θέματος, τοῦ φαινομένου ἐκείνου, οὗ ἡ μεταμόρφωσις θὰ εἶναι ἡ νέα προσαρμοστικὴ γνῶσις, συνέπεται ἡ σπουδαιότης τοῦ ῥόλου τῆς βουλήσεως ἐπὶ τῆς πραγματώσεως τῆς νοήσεως καὶ συνεπῶς ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς καθόλου γνώσεως. Εἶναι ἐντελῶς ἀναγκαῖον, νὰ σύνδεθῶσιν ὡς ἀντικείμενα τῆς ἰδίας ἡμῶν βουλήσεως, τὰ πρὸς σκέψιν δεδομένα καὶ καθέξωσιν, ὡς ἐν ἐκλογῇ ἀπὸ παντὸς ἄλλου θέματος τὸ στενὸν τῆς συνειδήσεως ἔδαφος, ἵνα καταστῇ οὕτω δυνατὴ ἡ αὐτενεργὸς τῆς νοήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος παραγωγή. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ φιλοπερίεργον καὶ τὸ φιλομαθὲς τῶν πεπολιτισμένων λαῶν ὀφείλεται ἡ ἐκάστοτε τῆς γνώσεως ἀνάπτυξις, ἧς ἡγοῦνται ἄτομα, ὧν ἡ φιλομάθεια ἔχει τὴν τάσιν τοῦ γνῶναι χάριν αὐτοῦ καὶ μόνον τοῦ γνῶναι. Ἐνέχει ὅθεν βαθμὸν σοβαρὸν ἀληθείας, ἡ ἐν ἄλλοις ὑπερβολικῶς μετριόφρων ῥῆσις τοῦ Νεύτωνος, ὅτι δὲν διαφέρει τῶν ἄλλων ἀνθρώπων εἰμὴ μόνον κατὰ τὴν ἐπιμονήν.

Καθωρίσθη ὅθεν ὁ ῥόλος τῆς βουλήσεως ἐν τῇ ὅλῃ τῆς νοήσεως δρᾶσει, ὡς ἀφορῶν τὴν συγκράτησιν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ προσοχῇ τῶν δεδομένων τοῦ θέματος, οὐδόλως ὁμῶς, ὡς ἄλλοιῶν τὸ αὐτενεργὸν τῆς νοήσεως, οὗ ἄλλως τε γέννημα εἶναι καὶ αὐτὴ αὐτὴ ἡ βούλησις κατὰ τὴν ἐννοιαν τῆς μεταβάσεως εἰς κάθε βουλευτικὴν μας ἐνέργειαν, κατόπιν αὐτενεργοῦ προσαρμογῆς τοῦ νοητικοῦ μας κέντρου πρὸς τὰς δεδομένας ῥοπὰς τῶν ἡδονικῶν ἢ ἀντιηδονικῶν συναίσθη-

ματων μας. Θα νοῶμεν ὁμως, ὡς βουλευτικὴν ἐνέργειαν, ὄχι μόνον τὰς προφανεῖς ἐκεῖνας περιπτώσεις τῆς ἐπεμβάσεως τῆς βουλήσεως διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς σκέψεως καὶ ἐμφάνισιν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ περιεχομένου τῆς γνώσεως ἐνὸς θέματος, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνας καθ' ἃς ἡ ἐμφάνισις τοῦ περιεχομένου τῆς γνώσεως συντελεῖται ὡς ἀπ' εὐθείας, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι καὶ εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας θὰ ὑφίστανται ἀρμόδια δεδομένα, διὰ τὴν αὐτενεργὸν παραγωγὴν τοῦ προσαρμοστικοῦ ἀποτελέσματος καὶ τὰ ὅποια δεδομένα δύνανται νὰ νοῶνται ὡς ὑφιστάμενα ἐν τῇ συνειδήσει, μόνον τῇ συγκαταβάσει τῆς βουλήσεως. Τοιαῦται περιπτώσεις εἶναι ὅλα τὰ προϊόντα τῆς νοήσεως, ἅτινα περιλαμβάνονται ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμέσου ἢ ἀπ' εὐθείας ἡμῶν γνώσεως. Οὕτω παράγονται αἱ παραστάσεις ἡμῶν, αἱ ἐξ ἐνστίκτου ἐνέργειαι, αἱ ἀξιωματικαὶ ἀλήθειαι καὶ ἄλλα, ἅτινα δέον νὰ θεωρῶνται, ὡς ἀπαραιτήτως προηγούμενα προϊόντα τῆς νοήσεως, διὰ τὴν πραγμάτωσιν καί, ὡς ἐν συνεχείᾳ, ἐπ' αὐτῶν θεμελίωσιν τῆς ὑποκειμενικῆς σκέψεως.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε λεχθέντων καταφαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ γίνεται χρῆσις εἰς ἄλλας μὲν περιπτώσεις τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως τοῦ ὄρου τοῦ ἀσυνειδήτου, εἰς ἄλλας δὲ τοῦ συνειδητοῦ. Τοῦτο παρατήρησα νὰ συμβαίη εἰς τὰ ψυχολογικὰ ἔργα τοῦ Ριμπὼ καὶ Ρισέ, ὅπου γίνεται χρῆσις τοῦ ὄρου τῆς ἀσυνειδήτου ἐνεργείας διὰ τὰς περιπτώσεις ἐκεῖνας, αἵτινες εἶναι καὶ αἱ συνηθέστεραι εἰς τοὺς πρωτοτύπους μελέτας διατυπύοντας καὶ τοὺς ἐφευρέτας καθόλου, καθ' ἃς ἡ λύσις τοῦ μετὰ μακρὸν καὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀνωφελῶς καταναλωθέντος εἰς μελέτην χρόνον, ἀναφαίνεται ἐξαίφνης καὶ ὡς δι' ἐμπνεύσεως πολλάκις δὲ καὶ ἐν ὄνειρῳ.

Τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ὅπως ἐσφαλμένως διακρίνουσιν ἀπὸ τὰς κατὰ τὸν συνηθὴ τρόπον σκεπεῶς ἐπερχομένας λύσεις καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν, ὥστε νὰ δίδωσιν εἰς αὐτὰς τὸν ὄρον τοῦ ἀσυνειδήτου ἵνα εἰς τὰς συνηθεῖς δώσωσι τὸν τοῦ συνειδητοῦ καθόσον ἡ λειτουργία τῆς νοήσεως, τουτέστιν ἡ διαμόρφωσις τοῦ φαινομένου, οὔ ἡ μεταμόρφωσις μᾶς δίδει τὸ συνειδητὸν φαινόμενον τῆς λύσεως τοῦ ὑπὸ σκέψιν θέματος, τελεῖται κατὰ πάσας τὰς περιπτώσεις ἀσυνειδήτως. Ἡ διαφορὰ τῶν μὲν ἀπὸ τὰς δὲ ἔχει χαρακτῆρα μόνον χρονικὸν καὶ τοῦτο

Ἐπειδὴ εἰς τὰς συνήθεις περιπτώσεις τῆς σκέψεως διανοούμεθα ἀπόψεις ὠρίμους ἤδη ἐν τῷ ἐνεργητισμῷ τῆς νοήσεως καὶ συνεπῶς ἡ ὠριμότης αὕτη ἐπιφέρει τὴν ἄμεσον παραγωγὴν τῶν συμπερασμάτων· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς τὰς πρωτοτύπους ἀπόψεις, ἐνθα ἤδη θὰ ὠριμάσῃ τὸ θέμα ἐν τῇ νοήσει καὶ ἥτις ὠριμανσις ἐκδηλοῦται διὰ τῆς σαφήνειας τῶν παραγόντων τοῦ θέματος, δεδομένου ὄντος ὅτι ἡ σαφήνεια αὕτη ἐξήρτηται, ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διαμορφώσεως τῶν φαινομένων, ἐκ τῆς μεταμορφώσεως τῶν ὁποίων δίδονται τὰ συνειδητὰ φαινόμενα, ὧν ἐπιζητεῖται ἡ σαφήνεια. Ἀπότοκος λοιπὸν τῆς διαμορφώσεως τῶν φαινομένων τούτων εἶναι καὶ ἡ αὐτένεργος διαμόρφωσις τοῦ φαινομένου, οὗ ἡ μεταμόρφωσις μᾶς δίδει τὴν προσαρμοστικὴν πρωτότυπον λύσιν.

Ἡ περίπτωσις λοιπὸν αὕτη ἀντὶ τῆς δόξης λαβὴν εἰς τὴν πραγματικὴν ἐρμηνείαν τῆς ὅλης λειτουργίας τῆς νοήσεως, ἅτε καθιστῶσα προφανὲς τὸ ὅτι ἡ νόησις λειτουργεῖ αὐτενεργῶς ὅλως εἰς τὴν σφαιρὰν τῶν φαινομένων, ἅτινα διὰ τῆς μεταμορφώσεώς των μᾶς δίδουν τὰ συνειδητὰ φαινόμενα, ἐξελήφθη παραδόξως ὡς περίπτωσις, ἐν ἣ ἤρμοζεν ὁ ὅρος τῆς ἀσυνειδήτου λειτουργίας, ὥσει νὰ ὑπῆρχε καὶ συνειδητὴ τοιαύτη, συγχεομένου οὕτω τοῦ τελικοῦ φαινομένου τῆς ἐνεργείας τῆς μεταμορφώσεως, δηλαδὴ τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν ὅλην ταύτην ἐνέργειαν. Πάντα τὰ στάδια τὰ χαρακτηρίζοντα τὴν συνήθη σκέψιν εὑρηγνται καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ἀνώμαλον περίπτωσιν αὐτήν· ἦτοι τῇ οἰκείᾳ ἡμῶν βουλήσει τὰ δεδομένα τοῦ θέματος εὑρηγνται ἐν ἐνεργείᾳ κατὰ τὴν ἐννοιαν τοῦ νὰ εἶναι ἀντικείμενα τῆς προσοχῆς ἡμῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιστάσεις, εἰς τοὺς πρωτοτύπως μάλιστα σκεπτομένους τὸ πρᾶγμα λαμβάνει ἕμμονον τροπὴν ἐν εἴδει ἐκστάσεως καὶ κατέχει τὴν συνείδησιν αὐτῶν σχεδὸν διαρκῶς καὶ κατὰ τὰς ὥρας τὰς δι' ἄλλα ἔργα προωρισμένας· οὕτως ὥστε, τιθεμένης οὕτω ἐν λειτουργίᾳ τῆς νοήσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν λόγῳ θέμα νὰ συντελεσθῇ ἡ αὐτενεργὸς διαμόρφωσις καὶ τοῦ φαινομένου ἐκείνου, ὅπερ θὰ μᾶς δώσῃ διὰ μεταμορφώσεως τὴν προσαρμοστικὴν λύσιν. Ἡ διαφορὰ εἶναι μόνον χρονικὴ καὶ ἐγκεῖται αὕτη ἐν τῇ ἀνάγκῃ τῆς ὠριμάνσεως καὶ πλήρους διαμορφώσεως ἐν τῇ νοητικῇ ἐνεργείᾳ τῶν φαινομένων,

ἄτινα μεταμορφοῦνται εἰς τὴν συνείδησιν τῶν παραγόντων τοῦ μελετωμένου θέματος, ταύτης συντελεσθείσης καὶ ἐκδηλουμένης εἰς τὴν ἐν σαφηνείᾳ κατοχὴν τούτων, ἐπακολουθεῖ ἢ ἐν εἴδει ἀποκαλύψεως ἐμφάνισις τῆς ποθουμένης λύσεως, προερχομένης τόσον ἐκ τῆς αὐτενεργοῦ διαμορφώσεως τοῦ ἀντιστοίχου φαινομένου της, ὅσον καὶ τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ εἰς φαινόμενον συνειδητόν. Ἄπαξ ὅμως διεμορφώθη τοῦτο εἰς τὴν νόησιν τοῦ ἐφευρέτου, ἔξοργανίζεται, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἢ σκέπῃς αὕτη κατὰ τὸν συνήθη τρόπον, τόσον εἰς αὐτόν, ὅσον βαθμηδὸν καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους του.

II

Ἦδη θὰ ῥίψωμεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς προσαρμοστικῆς ἐνεργείας τῆς νοήσεως κατὰ τὴν λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων.

Καθὼς τυγχάνει γνωστόν, ἡ παραγωγή τῶν χωρικῶν διατάξεων τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, συντελεῖται ἐκ τῆς αὐτενεργοῦ προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὴν δεδομένην αὐτῇ μυϊκὴν αἴσθησιν τῆς κινήσεως. Οὕτω κατὰ τὴν ἀρχικὴν λειτουργίαν τῆς ὁράσεως, ἐν τῇ βρεφικῇ ἡλικίᾳ, κατὰ τὴν προσήλωσιν τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ ἐνὸς οἴουδήποτε σημείου, λαμβάνομεν συνείδησιν μιᾶς φωτεινῆς ἀκαθορίστου ἀποστάσεως, τερματιζομένης εἰς ἐν χρωματισμένον σημεῖον. Ἐχομεν τουτέστιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, τὴν συνύπαρξιν τοῦ ψυχικοῦ τούτου φαινομένου τῆς φωτεινῆς ἀποστάσεως μὲ τὴν θέσιν ἐρεθισμοῦ ἐπέχουσας καὶ ὠρισμένην ἐνεργητικότητα περιλαμβάνουσας ἡλιακὴν ἀκτῖνα. Τὸ εἰς τὴν ἀπροσδιόριστον ταύτην φωτεινὴν ἀπόστασιν χρωματισμένον σημεῖον, εὐρίσκεται εἰς ἓνα περιβάλλον ἐντελῶς συγκεχυμένον καὶ ἀκαθόριστον, ὅπως εἶναι τὸ ὀπτικὸν πεδίον ἐν τῇ ἡλικίᾳ αὐτῇ, ὅπου δὲν ἔχουσιν εἰσέτι διαταχθῆ ταῖς αἰσθήματα ἡμῶν πρὸς συντέλεσιν τῶν παραστάσεων τῶν ἀντικειμένων. Εἰς τὸ δεδομένον τοῦτο τοῦ εἰς φωτεινὴν ἀπόστασιν χρωματισμένου σημείου διὰ τῆς κινήσεως τῶν ὀφθαλμῶν ἢ καὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, προστίθεται ἢ μυϊκὴ αἴσθησις τῆς κινήσεως ταύτης, ὅποτε πρὸς τὰ δεδομένα ταῦτα, ὅλως αὐτενεργῶς προσαρμοζομένη ἢ νόησις διατάσσει τὰ δι-

αρχῶς διδόμενα χρωματισμένα σημεῖα εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐπιφανείας.

Ἡ περίπτωσις αὕτη εἶναι ἐν τῶν προφανεστέρων παραδειγμάτων τῆς αὐτενεργοῦ δημιουργικῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, κατὰ τὴν προσαρμοστικὴν ἔννοιαν τοῦ παραγομένου πρὸς τὰ δεδομένα αὐτῆ.

Διὰ μέσου τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἀναπαραγωγῆς ἐν ταύτῳ, ὡς συγκρατούσης τὸ παραχθέν, συντελεῖται ἡ διάταξις τῶν χρωματισμένων ἐπιφανειῶν.

Μὴ ἔχοντες ὅμως συνήθως γνῶσιν τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, ὑποκείμεθα εἰς τὴν πλάνην τοῦ γὰ θεωρῶμεν κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου τὰς ἐπιφανείας ταύτας, ὡς ὄντως ὑφισταμένας, ἐτοίμους καὶ ἀνεξαρτήτους ἡμῶν καὶ οὐχὶ ὡς πράγματι συμβαίνει ὅτι αὗται εἶναι παράγωγα τῆς νοήσεως ἡμῶν δρώσης κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα τρόπον.

Ἡ δὲ διάταξις τῶν αἰσθημάτων μας εἰς τὰς τρεῖς διαστάσεις, συντελεῖται ἐκ τῆς προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὰς μυϊκὰς αἰσθήσεις τῆς κινήσεως, τὰς διδομένας ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῆς ἀφῆς, κατὰ τὴν παραγωγὴν τῶν παραστάσεων τῶν στερεῶν. Ἐδραιοῦται δὲ αὕτη ἐκ τῶν καθόλου κινήσεων τοῦ σώματος ἡμῶν, ὅπως καὶ ἐκ τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀντιστάσεως τῶν σωμάτων. Τὴν οὕτω καταστάσαν συνειδητὴν διάταξιν τῶν τριῶν διαστάσεων, μεταφέρει αὐτενεργῶς ἡ νόησις καὶ ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν ὀπτικῶν διατάξεων, ὅπου τὰ δεδομένα δὲν ἐπῆρκουν διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τρισδιάστατου διατάξεως.

Ἡ τοῦ χρόνου συνείδησις στηρίζεται ἐπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ἥτις, ὡς εἶπομεν ἤδη, διὰ τὸ ὑφίσταται ἔχει ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς διακρίσεως καὶ τῆς μεταβολῆς ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτῆς. Ἡ αὐτενεργῶς λοιπὸν λειτουργοῦσα νόησις παράγει, ἔχουσα δεδομένον πᾶσαν μεταβολήν, τὴν χρονικὴν συνείδησιν, διὰ τῆς ὁποίας προσαρμόζεται πρὸς τὴν δοθεῖσαν ταύτην τῆς μεταβολῆς κατάστασιν.

Ἡ χρονικὴ ὅθεν συνείδησις εἶναι παρεπόμενον τοῦ φαινομένου τῆς διαδοχῆς, ὅπερ προϋποθέτει αὐτὴ ἢ ὑπαρξίς τῆς συνειδήσεως.

Οὕτως ἡ προσαρμογὴ τῆς νοήσεως κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀνα-

παραγωγῆς τῶν παραστάσεων, πρὸς τὸ δεδομένον γεγονός, καθ' ὃ αἱ παραστάσεις αὗται πρωτοπαρήχθησαν ἐν ὄρισμένη διαδοχικῇ σειρᾷ, μᾶς παρέχει τὰς χρονικὰς συναισθήσεις μας. Ἐχομεν λοιπὸν διὰ τῆς συνειδήσεως τῆς διαδοχῆς ἐν τῷ παρόντι, ὅπερ εἶναι ἡ πραγματικότης, τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν ἀναμονὴν τοῦ μέλλοντος νὰ ἐμφανισθῇ, συνάμα δὲ τὰ δεδομένα, πρὸς ἃ προσαρμόζεται ἡ νόησις διὰ τῆς χρονικῆς συνειδήσεως, ἴτοι ἡ διαδοχικὴ τῶν παραστάσεων σειρά, μᾶς ἐξηγοῦσι τὸ δισδιάστατον τοῦ Χρόνου, ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Οὕτω λοιπὸν, ἔχομεν συνείδησιν χρονικῆς μεταβολῆς, κατόπιν τῆς μεταβολῆς οἰουδήποτε στοιχείου τοῦ ψυχικοῦ ἡμῶν βίου, ἐνῶ δὲν συμβαίνει τοῦτο καὶ διὰ τὴν συνείδησιν τῶν τοπικῶν μεταβολῶν. Καὶ ἐν αὐτῇ ἀκόμη τῇ ἐποπτείᾳ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν μεταβολὴν, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ μεταβολὴ τοῦ ποιοῦ τῆς ὕλης τοῦ αἰσθήματος μιᾶς παραστάσεως, χωρὶς νὰ ἔχωμεν καὶ συνείδησιν τοπικῆς μεταβολῆς. Τὸ γενικὸν τοῦτο γεγονός, καθ' ὃ ἐκ πάσης μεταβολῆς ἔχομεν χρονικὴν συνείδησιν, θὰ εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ Κάντιος ἐθεώρησε τὸν Χρόνον ὡς ιδιότητα τῆς τε νοήσεως καὶ αἰσθήσεως, ἐνῶ τὸν Χῶρον μόνον τῆς αἰσθήσεως.

Ἡ γνῶσις αὕτη τοῦ τρόπου τῆς παραγωγῆς τῶν τοπικοχρονικῶν διατάξεων τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, μᾶς ὑποδεικνύει καὶ τὴν σημασίαν, ἣν δέον νὰ ἀποδίδωμεν καὶ εἰς τὰ μεταγενέστερα προϊόντα τῆς ἀφηρημένης ἡμῶν ἀναλύσεως. Οὕτω δοθέντος, ὅτι ὁ Χῶρος καὶ ὁ Χρόνος εἶναι τρόπος τῆς διατάξεως τῆς τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν ὕλης, οὐδεὶς λόγος εἶναι δυνατὸν νὰ γίνεται πλέον περὶ κενοῦ Χώρου καὶ κενοῦ Χρόνου, καθόσον τοιαῦται ἐκφράσεις θὰ εἶναι ταυτόσημοι μετὰ τὴν ἀντιφατικὴν ἐκφρασιν τῆς διατάξεως τοῦ τίποτε. Ἡ διάταξις προσεπινοεῖ πάντοτε καὶ τὴν ὕλην τὴν ὁποῖαν ἀφορᾷ, οὕτως ὥστε οὐδέποτε νὰ δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν λεγομένην καθαρὰν μορφήν, εἰμὴ πάντοτε μὲ ἐν, ἀδιάφορον μὲν ποῖον, πάντως ὅμως ἐν ἕξ αἰσθήματος περιεχόμενον· ὅπως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν τὴν καθαρὰν τοῦ αἰσθήματος ὕλην, ἄνευ μιᾶς οἰασθήποτε τοπικοχρονικῆς διατάξεως. Κατόπιν τούτων, ὁ Χῶρος προτι-

μώτερον εἶναι νὰ καλῆται ὡς Χρωματισμένος Χῶρος, εἰς ἔνδειξιν τῆς διατακτικῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ὕλῃ τῶν αἰσθημάτων ἀποστολῆς.

Ἐπίσης, ὅταν ἐξαίρωμεν τὴν σταθερότητα τῆς μορφῆς, καίτοι ἡ ὕλη τῶν αἰσθημάτων μεταβάλλεται, ἐνῶ εἰς οἰανδήποτε μεταβολὴν τῆς μορφῆς θὰ ἀντιστοιχῇ πάντοτε μία μεταβολὴ εἰς τὴν ὕλην, δεόν νὰ νοῶμεν τοῦτο ὡς συμβαῖνον, ἐπειδὴ ἡ δεδομένη τῇ συνειδήσει ὕλη τῶν αἰσθημάτων εἶναι ποικίλης χροιάς καὶ συνεπῶς μὲ τὰ αὐτὰ δεδομένα τῆς μυϊκῆς αἰσθήσεως τῆς κινήσεως, δυνάμεθα νὰ προβῶμεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς αὐτῆς διατάξεως μὲ ὅλας τὰς δεδομένας ποικιλίας τῆς αἰσθησιακῆς ὕλης· ὅταν ὅμως τὰ δεδομένα ταῦτα εἶναι διάφορα, τότε θὰ ἔχωμεν καὶ μίαν διάφορον τῆς αἰσθησιακῆς ὕλης διάταξιν, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ ποσὸν αὐτῆς, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ μορφή παραμένει ὁμοία.

Φανερόν εἶναι, τὸ ὅτι οὐδεμίαν σοβαρὰν ἐμπιστοσύνην δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐπὶ τῆς ἀπ' εὐθείας μετρήσεως τοῦ Χώρου καὶ Χρόνου, δι' ὃ καὶ ἐμπιστευόμεθα ταύτην εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν μέτρησιν· ἐπόμενον δὲ εἶναι τοῦτο, προκειμένου περὶ διατάξεων, ὧν σαφῶς μόνον τὸ ἐν τέρμα κατέχομεν, ὅπως εἰς τὸν Χρόνον, ὅπου ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων κατέχομεν τὸ παρόν, πᾶσα δὲ ἀπόπειρα, ὅπως ἐν τῷ παρόντι ἀναμετρήσωμεν τὸ παρελθόν, φέρει ἀναγκαίως εἰς τὴν παραμόρφωσιν τῆς μετρήσεως τοῦ νὰ προσπαθῶμεν ἐν μιᾷ στιγμῇ νὰ ἀναμετρήσωμεν τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου εἰς ὅλοκλήρους αἰῶνας. Ὡς ἐκ τούτου ἐπαφιέμεθα εἰς τὰς Χρονικὰς αὐτὰς ἡμετέρας καταμετρήσεις εἰς τὴν συνοδεύουσαν ταύτας συναισθηματικὴν ἐντύπωσιν, ἥτις ὅμως, ὡς ἐξαρτωμένη καὶ ἐξ ἄλλων ὑποκειμενικῶν ὄρων, μᾶς δίδει περὶ τοῦ αὐτοῦ Χρονικοῦ διαστήματος διάφορα ἀποτελέσματα.

Καὶ ὡς πρὸς τὸν Χῶρον ἔχομεν παρομοίας πλάνας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκτίμησιν τοῦ μεγέθους τῆς ἀποστάσεως καὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐν Χώρῳ διατάξεως τῶν πραγμάτων, λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως ὑποκειμενικῶν ὄρων· ὅταν δὲ ἔχη τις σχετικὴν τινα εἰς ταῦτα ἐπιτυχίαν, πάντως θὰ συμβαίη τοῦτο, ἐπειδὴ προηγεῖται μακρὰ πείρα ἀντικειμενικῶν καταμετρήσεων.

Ἀφοῦ ὅμως οὐδὲν δύναται νὰ ἐμφανισθῇ ἐν τῇ συνειδήσει, ἂν δὲν εἶναι προῖον αὐτῆς ταύτης τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, καθί-

σταται προφανές, ὅτι καὶ οὐδὲν ἐν αὐτῇ θὰ στερεῖται τῆς τοπικοχρο-
νικῆς διατάξεώς του· καθόσον αἱ διατάξεις αὗται εἶναι οἱ μοναδικοὶ
τρόποι τῆς προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὰς διδομένους αὐτῇ
αἰσθήσεις τῶν κινήσεων καὶ τῶν μεταβολῶν. Ἄλλὰ τοῦτο δημιουρ-
γεῖ καὶ μίαν ἀδυναμίαν τῆς νοήσεως, κατὰ τὴν συνείδησιν τῶν ἀπό-
ψεων τῶν ἀφορῶν τὸ σύνολον τῆς διατασσομένης ὕλης. Ἡ ἀδυ-
ναμία αὕτη ἔγκειται εἰς τὴν αὐταπάτην, εἰς ἣν ἀναγκαίως ὑποπίπτει
μία οὕτω δρῶσα λειτουργία, καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ Χῶρος καὶ ὁ
Χρόνος θεωροῦνται ὡς ἀπειροὶ μορφαί.

Ἡ αὐταπάτη αὕτη προέρχεται, ἐκ τοῦ ὅτι ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς οὐδὲν δύ-
ναται νὰ γίνῃ φανταστόν, ἐκτὸς τῶν μορφῶν τούτων, ἀφ' ἑτέρου αἱ
κινήσεις ἐκεῖναι, πρὸς ἃς προσαρμοζομένη ἢ νόησις, δημιουργεῖ τὰς
διατάξεις τῆς αἰσθησιακῆς ὕλης, ὑπὸ τὰς ἐν λόγῳ μορφάς, δύνανται
νὰ γίνωνται φαντασταί, ὡς οὐδέποτε παύουσαι ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπανα-
λαμβάνωνται· τοῦτο ὅμως ἐπιφέρει τὴν καταδίκην τῆς νοήσεως εἰς τὸ
νὰ τῆς εἶναι ἀποκεκλεισμένον, ὡς ἀδύνατον, τὸ νὰ συλλάβῃ αἰονδή-
ποτε τέρμα εἰς τὰς διατάξεις αὐτάς, οὕτως ὥστε, ὡς ἐκ τῆς φύσεως
τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας της, ἐν τῇ νοήσει, αἱ διατάξεις αὗται θὰ
γίνονται συνειδηταί, ὡς διαρκῶς ἀξανατόμενοι. Ἡ ἀδυναμία αὕτη τῆς
νοήσεως ἐν τῇ ἀρχηγόνῳ γνώσει, ὅπου ὁ Χῶρος καὶ ὁ Χρόνος δὲν
ἐθεωροῦντο, ὡς ἀπλαῖ διατάξεις τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, ἀλλ' ὡς πα-
ραστάσεις, εἰς ἃς ἀντεπεκρίνετο τὸ πανομοιότυπον ἐν τῷ πραγματικῷ
κόσμῳ, ἐξελαμβάνετο ὡς ἰδιότης τοῦ προγματικοῦ Χώρου καὶ Χρό-
νου, οὕτως ὥστε νὰ θεωρῶνται οὗτοι ὡς πραγμάτων τῆς ἀντιφα-
τικῆς ἐννοίας τοῦ συντετελεσμένου ἀπείρου. Ἦδη ὅμως ὅτε αἱ μορ-
φαί αὗται θεωροῦνται, ὡς τρόποι διατάξεως τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν,
καὶ συνεπῶς ὡς φαινόμενα ἐνεργείας τῆς νοήσεως ἡμῶν, δὲν δύναν-
ται νὰ ἀναζητῶνται, τὰ ὅλως εἰδικὴν συνομοταξίαν φαινομένων ἀπο-
τελοῦντα φαινόμενα τῆς νοήσεως, ὡς ἐν συγχύσει, εἰς ἄλλας συνομο-
ταξίας τοιούτων, ὅπως ἔπραττεν ἢ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν ὑπαρξιν,
αὐτῶν καθ' αὐτῶν, πιστεύουσα ἀρχέγονος γνώσις. Ὑπὸ τὸ κράτος δὲ
τῆς ἀντιλήψεως ταύτης, ὅπως κατελύθη ἢ ἔκφρασις τοῦ κενοῦ Χώρου
καὶ κενοῦ Χρόνου, ὡς ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν τῆς διατάξεως τοῦ τίποτε
ἔκφρασιν, οὕτω θὰ καταλυθῇ καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἀπειρότης τῶν μορφῶν

τούτων, δεδομένου ὄντος, ὅτι αὐταὶ ἀποτελοῦσι μόνον γεγονότα τοῦ πνεύματος ἡμῶν, οὕτως ὥστε, ἐν οἵαδήποτε στιγμῇ τῆς ὑποτιθεμένης, ὡς διαρκοῦς αὐτῶν ἀύξήσεως, νὰ ἔχωσι τὴν συγκεκριμένην αὐτῶν ἔκδοσιν.

Ἡ αὐτενεργὸς διάταξις τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς προσαρμογῆς πρὸς ἄλλα δεδομένα, συντελεῖται καὶ κατὰ τὴν περιπτωσιν τῆς διαμορφώσεως τῆς διατάξεως ἐκείνης, εἰς ἣν δίδεται ἡ προσωνομία τῆς παραστάσεως τοῦ ἐγὼ καὶ τῆς ἢ ψυχολογικῆ μορφῆς εἶναι ἡ συνείδησις τῆς ἀτομικῆς ἡμῶν ὑποστάσεως. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τὰ ἐξ ἰδικῶν ἐρεθισμῶν καὶ ἐπιδράσεων τοῦ σώματος ἡμῶν προερχόμενα ὀργανικὰ αἰσθήματα, τὰ συνδεόμενα πρὸς τὴν περιφέρειαν αὐτοῦ, αὐτενεργῶς διατάσσει ἢ νόησις, ἐν προσαρμογῇ πρὸς τὴν δεδομένην αὐτῇ ὀπτικὴν καὶ ἀπτικὴν παράστασιν τοῦ ἰδίου ἡμῶν σώματος, εἰς τὴν μίαν καὶ ἑνιαῖαν παράστασιν τοῦ ἐγὼ. Εἶναι λοιπὸν ἡ συνείδησις αὕτη τοῦ ἑνιαίου ἡμῶν ἐγὼ μίᾳ ἀπο τὰς ἀπατηλὰς ἐκείνας συνθέσεις, ἃς ὄλως αὐτενεργῶς δημιουργεῖ ἢ νόησις, καὶ αἱ ὅποια ἐπὶ μακρὸν ἀπεπλάνησαν τὴν ἀνθρωπίνην γνῶσιν. Ἐν τῷ προκειμένῳ ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἢ συνείδησις τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν, ὡς ἑνὸς καὶ μόνου ἀτόμου, ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀγνοία τῆς πραγματικῆς ἐκδόσεως τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως, ἔδωσε λαβὴν εἰς τὸ νὰ θεωρῶσι τὴν συναίσθησιν ταύτην, οὐ μόνον οἶονεῖ ἕτοιμον καὶ μὴ προερχομένην ἐκ τῆς ἐπενεργείας τῆς νοήσεως, ὡς ἀπολύτως ἀπλῆν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παράδοξον ἐκείνην ἔκδοσιν, καθ' ἣν ἢ ἐνότης αὕτη τῆς συνειδήσεως τοῦ ἐγὼ ἀντεπεκρίνετο ἐν εἴδει παραστάσεως, εἰς τὴν ἀπλότητα τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς. Ἐνταῦθα δέον νὰ ὑπενθυμίσωμεν τὴν γενικὴν ἀρχὴν, καθ' ἣν ἢ συνείδησις ἡμῶν ἐδράζεται ἐπὶ τῆς διακρίσεως καὶ συνεπῶς ἐπὶ τοῦ συνθέτου τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, οὕτως ὥστε δὲν πρέπει νὰ γίνεται σύγχυσις μεταξὺ τοῦ ἑνιαίου καὶ τοῦ ἀπλοῦ, ἀφοῦ τὸ ἑνιαῖον εἶναι ἢ διαρκῆς τῶν νοητικῶν ἡμῶν συνθέσεων ἀποψις, ἐνῶ τὸ ἀπλοῦν οὐδαμοῦ εὐρίσκεται ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν καὶ μόνον δι' ἀφαιρέσεως ἐν τῇ φαντασίᾳ ἡμῶν γεννᾶται.

Ἐπ' ἐμοῦ λοιπὸν αὐτοῦ παρετήρησα κατὰ περίοδον δεινῆς νευρασθενείας, τὸ σύνθετον τῆς συνειδήσεως ταύτης τοῦ ἐγὼ καὶ τὴν προέλευσίν της ἐκ τῆς προσαρμοστικῆς τῆς νοήσεως ἐνεργείας. Κατ' αὐ-

τὴν ἀπωλέσθη καθολοκληρίαν ἢ συναίσθησις αὕτη τῆς ἀτομικῆς μορφῆς τοῦ ἐγώ, καὶ παρουσιάζετο οὕτω τὸ ἀλόκοτον γεγονός τοῦ νὰ νομίζεται τις, ὡς ἄτομον, χωρὶς νὰ εἶναι τοιοῦτον καὶ μόνον διὰ τῆς μνήμης νὰ γίνεται μία ματαία προσπάθεια, τοῦ νὰ ὑπάρξῃ μία συναίσθησις ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῶν ἐν ὑγείᾳ χρόνων, περὶ τοῦ τί εἶναι τὸ λεγόμενον ἄτομον. Εἰς περιόδους δὲ βελτιώσεως, ἀμυδρῶς ὄνεφαίνοντο τὰ αἰσθήματα ταῦτα τῆς ἰδικῆς ἐπαισθήσεως τοῦ σώματος, ἅτινα ἐπανεσυνίστουν ἀσθενῶς καὶ φευγαλέως τὴν ἀτομικὴν ταύτην συναίσθησιν· πολλάκις δὲ ἐπειδὴ τὰ βαρύτερον προσβεβλημένα νεῦρα δὲν ἐξετέλουν τὴν ἐρεθιστικὴν αὐτῶν ἀποστολήν, τὸ συνειδητὸν ἀποτέλεσμα ἦτο ὅλως ἐλλιπές, ἅτε στερούμενον τῆς ἐπαισθήσεως ὠρισμένου τομέως τοῦ σώματος, οὕτως ὥστε νὰ εὕρισκεται τις πρὸ τοῦ παραδόξου ψυχολογικοῦ φαινομένου, τοῦ νὰ ἔχῃ μόνον μέρος τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως.

Ὁ τομεὺς οὗτος ἦτο ἢ τοῦ στήθους ἐπιφάνεια, ὅπου εἶχον συνείδησιν τῆς ἐξασθενήσεως τῶν νεύρων καὶ διὰ τῆς ἐπαφῆς αὐτοῦ προσέκτων περίεργον εἶδος νευρικῶν πόνων. Ὅταν δὲ ἐβελτιοῦτο ἢ καθόλου κατάστασις διὰ διαφόρων μέσων καὶ ἐπανέκτων ἀσθενῶς τὸν ἑαυτόν μου, οὕτως εἶπεῖν, ἦτο καὶ δι' ἐμὲ δυσχερέστατον, καίτοι ἡμῶν ὁ μόνος μάρτυς τῆς ἀπωλείας ταύτης ὡς καὶ τῆς κατὰ τμήματα ἐπανασυστάσεως τοῦ ἰδίου μου ἐγώ, νὰ ἀναγνωρίσω, ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο ψυχικὸν γεγονός, τὸ ἐνιαῖον ἐγώ μου, ἦτο ἓνα ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς προσαρμοστικῆς ἐνεργείας τοῦ νοητικοῦ κέντρου, ὅπερ συνεῖχεν εἰς ἓν, ὅλα τὰ εἰδικῆς ἐπαισθήσεως ὀργανικὰ αἰσθήματα, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς παραστάσεως τοῦ ἰδίου μου σώματος· ἀλλ' ἢ ἐκ νέου ἀπώλεια αὐτοῦ καὶ αἱ ἀπόπειραι τοῦ ἀνασχηματισμοῦ του ταχέως μὲ ἐπειθον περὶ τούτου.

Ἐπίσης προῖον διατάξεως ἐν προσαρμογῇ πρὸς ὠρισμένα δεδομένα εἶναι καὶ τὸ γεγονός, καθ' ὃ αἰσθανόμεθα τὸ βάρος τῶν φροντίδων καὶ τῶν ἀσχολιῶν ἐν τῇ κεφαλῇ ἡμῶν. Καθόσον τὸ γεγονός τοῦτο, ὅπερ πιστεύομεν, ὅτι συντελεῖται φύσει καὶ ὡς ἀπ' εὐθείας, δὲν χαρακτηρίζει ὅλας τὰς ἐποχάς, ἐφόσον τυγχάνει γνωστόν, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαίων καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἐνόμιζον, ὅτι αἱ πνευματικαὶ λειτουργίαι τελοῦνται ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Ὅθεν τῆς

ἐν τῇ κεφαλῇ διατάξεως τῶν δυσαρέστων αὐτῶν αἰσθημάτων, προηγῆθη ἢ γνῶσις τῶν σχέσεων τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς τὴν καθόλου ψυχικὴν ἡμῶν ἐνέργειαν.

Περίεργος περίπτωσις διατάξεως αἰσθημάτων, συνωδᾶ τῇ παραστάσει τοῦ ἰδίου ἡμῶν σώματος, εἶναι καὶ ἡ μετὰ τὴν γενομένην ἀποκοπὴν μέλους τινος τοῦ σώματος ἐξακολουθητικὴ διάταξις καὶ συνείδησις διαφόρων πόνων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπως καὶ πρὶν ἐπισυμβῆ ὁ ἀκρωτηριασμός οὗτος. Εἶναι φαίνεται στερεῶς ἐδραιωμένη ἡ ὀργάνωσις τῶν ἀρμοδίων τομέων τοῦ νοητικοῦ κέντρου, ἐν οἷς συντελεῖται ἡ λειτουργία τῶν ἰδικῶν τούτων μεταμορφώσεων, οὕτως ὥστε καὶ ἡ δεδομένη γνῶσις τῆς ἀποκοπῆς τοῦ μέλους νὰ μὴ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τοῦ ὅλου σώματος παραστάσεως, συντελουμένην τῆς μεταμορφώσεως ἐνέργειαν. Οὐδὲ καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ περίπτωσις αὕτη, ὡς περίπτωσις μόνον μνήμης τῶν συναισθημάτων ἡμῶν, ἀφοῦ καὶ πραγματικοὶ πόνοι διατάσσονται συνωδᾶ, τῇ διὰ τῆς μνήμης βεβαίως δεδομένη παλαιᾷ ὀλοκληρωτικῇ παραστάσει τοῦ σώματος.

III

Αἱ γνωστικαὶ ἡμῶν ἀπόψεις δύνανται νὰ διακριθῶσιν εἰς τὰς καλουμένας ἐνσυνειδήτους ἢ ἀποδεδειγμένας τοιαύτας καὶ εἰς τὰς ἀφορώσας τὴν ἀμεσον ἢ διαισθητικὴν ἡμῶν γνῶσιν. Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀμέσου ταύτης γνώσεως, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἐνθυμούμεθα νὰ ἐσκέφθῃμεν διὰ τὴν ἀπόκτησίν του καὶ δεδομένου ὄντος, ὅτι ἡ πρὸς αὐτὸ πίστις εἶναι ἀπ' εὐθείας ἄνευ τινος ἀποδείξεως, ἔδωσε λαβὴν εἰς τὸ νὰ θεωρηθῇ ἐπὶ μακρὸν ὅτε ὡς ἔμφυτον, ὅτε ὡς ἀνάμνησις ἄλλου κόσμου καὶ ὅτε ὡς ἐκ τῶν προτέρων ὑφιστάμενον ἐν τῇ νοήσει ἡμῶν. Σήμερον ὅμως, ὅτε ἡ ἔννοια τῆς ἐνεργείας εἶναι σαφῶς ἀντιληπτὴ ὡς τοιαύτη, οὕτως ὥστε τὰ προϊόντα τῆς ἐνεργείας νὰ μὴ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναζητῶνται πρὶν ἢ ἀρξῆται λειτουργοῦσα ἡ ἐνέργεια αὕτη, αἱ ἀντιλήψεις αὗται ἀπορρίπτονται καὶ ἅπασαι αἱ γνῶσις ἡμῶν θεωροῦνται ὡς προϊόντα τῆς νοήσεως.

Ἀφοῦ λοιπὸν ὑποβάλλονται ἀμφότεραι αὗται αἱ ἐκδόσεις τῆς

γνώσεως, εἰς τὸν κοινὸν χαρακτηρισμόν, ὅτι εἶναι προϊόντα τοῦ πνεύματος, θὰ συντελῶνται ἀναγκαίως καὶ ὑπὸ τοῦ μοναδικοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τῆς νοήσεως· θὰ προέρχονται τοῦτέστιν ἐκ τῆς αὐτενεργῶς παραγούσης νοήσεως προσαρμοστικὰς πρὸς ὠρισμένα ἐκάστοτε δεδομένα διατάξεις, τῆς βουλήσεως πάντοτε συγκρατούσης τὰ ἐν λόγῳ δεδομένα ἐν τῇ συνειδήσει.

Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐνθυμούμεθα νὰ ἐσκέφθῃμὲν ποτε διὰ τὴν παραγωγήν τῶν ἀμέσων τούτων γνώσεων, ἐκ πρώτης ὕψεως, ἢ διάκρισις αὐτῶν ἀπὸ τῶν τῆς ἐνσυνειδήτου τοιαύτης λαμβάνει τὸν χαρακτηρισμόν, τοῦ ὅτι αἱ ἀμεσοὶ γνώσεις συντελοῦνται ἄνευ τῆς παρεμβάσεως τῆς βουλήσεως, διὰ τὴν συγκράτησιν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἀρμοδίων δεδομένων. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές, καθόσον οὐδὲν δύναται νὰ κατέχη τὸ ἔδαφος τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅταν δὲν συνδέεται πρὸς τὴν βούλησιν. Ἡ διάκρισις ὅθεν αὕτη, θὰ εὐρεθῇ ἀναγκαίως εἰς τὴν φύσιν τοῦ μόνου ὑπολειπομένου ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταύτῃ παράγοντος, ὅστις εἶναι τὰ ἀρμόδια διὰ τὴν ἐνέργειαν δεδομένα. Καὶ ὄντως, ὅπου συμβαίνει τὰ δεδομένα ταῦτα νὰ εἶναι φύσει ἀπ' εὐθείας προφανῆ, δεδομένου ὄντος, ὅτι ἡ νόησις λειτουργεῖ ὅλως αὐτενεργῶς διὰ τὴν παραγωγήν τῆς προσαρμοστικῆς διατάξεως, ἅμα ὡς εἶναι πλήρης ἢ διαμόρφωσις τῶν φαινομένων, διὰ τῆς μεταμορφώσεως τῶν ὁποίων ἔχομεν τὴν συνείδησιν τῆς προφανείας αὐτῆς, θὰ ἔχωμεν ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀμέσου γνώσεως, χωρὶς νὰ ἔχωμεν οἴανδῆποτε συνείδησιν ἰδίας προσπαθείας καὶ ἐπεμβάσεως πρὸς τοῦτο. Ἡ διάκρισις ὅθεν τῶν δύο τούτων τῆς γνώσεως ἐκδόσεων, δὲν ἔγκειται ἐν τῇ ἐπεμβάσει ἢ οὐ τῆς βουλήσεως, ἀφοῦ αὕτη πάντοτε ὡς ἐπεμβαίνουσα προϋποτίθεται, ἀλλ' εἰς τὸ ἀπ' εὐθείας προφανές ἢ οὐ τῶν δεδομένων, οὕτως ὥστε ἡ μὲν ἀμεσὸς γνώσις, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ αὐθορμήτου τῆς ἐνεργείας τῆς νοήσεως, νὰ συντελῆται ἀμέσως καὶ ἄνευ ἄλλου τινος, ἢ δὲ ἐνσυνείδητος νὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀνάγκην τῆς πραγματώσεώς της διὰ μέσου τῆς ἀποδείξεως. Ἡ ἀπόδειξις λοιπὸν ἀποτελεῖ τὴν διάκρισιν μεταξὺ ἀμέσου καὶ ἐνσυνειδήτου γνώσεως. Αὕτη μᾶς παρουσιάζει, λόγῳ τῆς φύσεως τῶν δεδομένων, τὸ ἔδαφος τῆς προφανοῦς ἐπεμβάσεως τῆς ἰδίας μᾶς βουλήσεως, ἐνῶ εἰς τὴν ἀμεσον γνώσιν ὁ ῥόλος αὐτῆς εἶναι λανθάνουσα.

νων· εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν ἐν ἐπιγνώσει συγκρατοῦμεν τὸ θέμα ἐν τῇ προσοχῇ ἡμῶν διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν του, ἐνῶ εἰς τὴν ἄλλην, ἅπαξ εὐρέθησαν τὰ προφανῆ δεδομένα ἐν τῇ συνειδήσει, τῇ συγκαταβάσει τῆς βουλήσεως πάντοτε, ἀμέσως προβαίνει ἢ ἀνυπόθετος τῆς νοήσεως ἐνέργεια, εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ἀμέσου γνώσεως, οὕτως ὥστε οὐδὲν ἔδαφος ἐμφανίζεται τῆς λεγόμενης ἰδίας ἡμῶν ἐπεμβάσεως καὶ ἥτις εὐρίσκει ὅλην αὐτῆς τὴν ἐκδήλωσιν εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀποδείξεως.

Οὕτω λοιπόν, ἀμφότεραι αἱ ἐκδόσεις αὗται τῆς γνώσεως συντελοῦνται διὰ τοῦ μοναδικοῦ τῆς νοήσεως τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῆς, καὶ οὕτω, τῆς διακρίσεως ἐντοπιζομένης εἰς τὸ εἶδος τοῦ πρὸς ἐπεξεργασίαν δεδομένου, ἢ μία δηλαδὴ ἢ ἐνσυνείδητος τοιαύτη θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἄλλης καὶ διὰ τῆς ἀδιασπάστου αὐτῆς συνεργασίας μᾶς δίδουσι τὴν μίαν καὶ ἐνιαίαν γνώσιν ἡμῶν, ἐν τῇ προσπάθειᾳ τῆς ἐξαντλήσεως τῆς προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὰ δεδομένα τῆς ἐμπειρίας.

Ἡ πίστις λοιπόν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς γνώσεως εἰς τὴν ἀμεσον τοιαύτην, δὲν στηρίζεται ἐπὶ ἀποδεικτικῶν λόγων, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ προϊόντα τῆς σκέψεως· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡ πίστις αὕτη τῆς ἀμέσου γνώσεως δὲν εἶναι ἀμφίβολος, ἀφοῦ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀποδείξεως δὲν ἐπιτρέπει τὴν γένεσιν τῆς ἐννοίας τοῦ ἀναποδείκτου καὶ ἀνυποθέτου, ἀλλ' ὅπως τοῦναντίον αὗται, λόγω τῆς προφανείας τῶν δεδομένων, ἐξ ὧν προέρχονται, θὰ ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν τῶν ἀποδείξεων· ὅθεν αὗται εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀποδείξεως, ἐπειδὴ καθιστῶσιν αὐτὰς οὐ μόνον περιττάς, ἀλλὰ καὶ ἀδυνάτους, ὡς ἐκ τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

Τὰ διάφορα ἀξιώματα ἀποτελοῦσι περιπτώσεις ἀμέσου γνώσεως, αἵτινες προσκτῶνται ἐκ τῆς ἀπ' εὐθείας αὐτενεργοῦ προσαρμογῆς τῆς νοήσεως πρὸς τὰς θεμελιώδεις ἀπόψεις τοῦ ἐμπειρικοῦ δεδομένου, οὕτως ὥστε νὰ νοῶνται ὡς ἐπιβαλλόμενα ἀπ' εὐθείας ἐξ αὐτῆς τῆς ἐννοίας τοῦ ὅρου τοῦ δεδομένου, ὡς ἀπαραιτήτου βάσεως δι' αὐτὴν ταύτην τὴν πραγμάτωσιν τῆς συνειδήσεως. Δὲν δύναται ὅθεν νὰ ἐγείρηται ἀμφιβολία ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν ἀξιωμάτων, λόγω τοῦ ἀναποδείκτου αὐτῶν, ἀφοῦ δὲν ὑφίστανται ἀποδείξεις ἀπο-